

УЧЕБНО-ИЗПИТНА ПРОГРАМА ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

I. ВИД НА ИЗПИТА

Изпитът е писмен и анонимен.

II. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

1. Български език

- Текстът и социокултурният контекст;
- Текстът в публичното общуване. Сфери на научната, медийната, гражданската, институционалната и художествената комуникация;
- Тематично и смислово членене на текста. Извличане на информация от текста;
- Функции на езиковите средства за изграждане на текста;
- Отношения между езиковите единици от различните езикови равнища;
- Задължителност и избор на структура и композиция на текста съобразно предмета на общуване и предназначението на текста;
- Задължителност и избор на езикови средства съобразно условията на общуване в различни комуникативни ситуации;
- Лексикална и граматична норма. Системни езикови правила;
- Правописна и пунктуационна норма. Конвенционални езикови правила;
- Създаване на аргументативен текст.

2. Литература

2.1. Автори и произведения:

- **Христо Ботев**
поезия: „Майце си“, „Към брата си“, „Елегия“, „Борба“, „До моето първо либе“, „На прощаване“, „Хаджи Димитър“, „Моята молитва“, „Обесването на Васил Левски“;
- **Иван Вазов**
поезия: „Българският език“, „Отечество любезно“, „При Рилския манастир“, „Елате ни вижте“, „Линее нашто поколение“, „Епопея на забравените“ – „Левски“, „Паисий“, „Кочо“, „Опълченците на Шипка“; разказът „Дядо Йоцо гледа“; повестта „Чичовци“; романът „Под игото“;
- **Алеко Константинов**
фейлетонът „Разни хора, разни идеали“; книгата „Бай Ганьо“;
- **Пенчо Славейков**
поезия: „Cis moll“, „Ни лъх не дъхва над полени“, „Спи езерото; белостволи буки“, „Самотен гроб в самотен кът“; поемата „Ралица“;
- **Пейо Яворов**
поезия: „Градушка“, „Заточеници“, „Ще бъдеш в бяло“, „Две хубави очи“, „Стон“, „Две души“, „Сенки“, „Песента на човека“, „Маска“;
- **Елин Пелин**
разкази: „Ветрената мелница“, „Косачи“, „Задушница“, „Мечтатели“, „На оня свят“, „Андрешко“, „Чорба от греховете на отец Никодим“, „Занемелите камбани“; повестта „Гераците“;
- **Димчо Дебелянов**
поезия: „Черна песен“, „Пловдив“, „Да се завърнеш...“, „Помниш ли, помниш ли..“, „Спи градът“, „Миг“, „Един убит“, „Сиротна песен“, „Тиха победа“;
- **Христо Смирненски**
поезия: „Да бъде ден!“, „Ний“, „Йохан“, „Юноша“, „Стария музикант“, „Цветарка“, „Зимни вечери“;
- **Гео Милев**

поемата "Септември";

- **Атанас Далчев**

поезия: "Прозорец", "Болница", "Стаята", "Къщата", "Повест", "Книгите", „Камък”, „Дяволско”;

- **Елисавета Багряна**

поезия: "Кукувица", "Стихии", „Потомка”, „Вечната”;

- **Йордан Йовков**

разкази: "Песента на колелетата", "Последна радост", "Шибил", "През чумавото", "Индже", "Албена", "Другоселец", "Серафим”;

- **Никола Вапцаров**

поезия: "Вяра", "Писмо"("Ти помниш ли..."), „Песен за човека”, „Сън”, "История", "Завод", "Кино", „Прощално”, „Борбата е безмилостно жестока...”;

- **Димитър Димов**

романът "Тютюн”;

- **Димитър Талев**

романът "Железният светилник”.

2.2. Знания за строежа и функционирането на художествената творба

- Художествена условност (фолклор, литература);
- Особенности на условия изобразен свят (време и пространство, литературен герой, видове литературни герои, конфликт);
- Строеж на художествената творба (заглавие, мото, сюжет, фабула, композиция, елементи на композицията, основна идея);
- Комуникативен строеж на художествената творба (автор, читател, повествовател, лирически герой);
- Въздействие на художествената творба (типове отношения автор – герой и читател);
- Жанрова система на литературата (художествен жанр, епос, лирика, драма, роман, повест, разказ, фейлетон, сатира, ода, елегия, балада, сонет, лирическа миниатюра, поема, драма);
- Организация на художествената реч (проза, стих, стихова организация; тропи – метафора, метонимия, символ, алегория; фигури – сравнение, епитет, хипербола, литота, антоними, оксиморон, парадокс, гротеска).

III. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1. Езикови компетентности:

- Умее да възприема смисли от текстове с различни съдържателни, функционални и езикови особености и да обработва получената информация в съответствие с поставената задача;
- Умее да изгражда цялостен и завършен текст, който отговаря на изискванията за нормативна правилност и комуникативна целесъобразност;
- Умее да подбира и да съчетава езикови средства, като се съобразява с предмета на общуване и с конкретната комуникативна задача;
- Умее да подбира и да съчетава езикови средства със стилев белег, предпочитани при общуване в различни функционални сфери;
- Владее и умее да прилага лексикалната норма на съвременния български книжовен език;
- Владее и умее да прилага граматичната норма на съвременния български книжовен език;
- Владее и умее да прилага правописната норма на съвременния български книжовен език;

- Владее и умее да прилага пунктуационната норма на съвременния български книжовен език.

2. Литературни компетентности:

- Разбира условния характер на художествената литература;
- Познава посочените автори и творби и свързаните с тях процеси в българската литературна история;
- Притежава знания за строежа и функционирането на художествената творба;
- Интерпретира художествения смисъл от конкретен литературен текст.

IV. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит включва 41 задачи:

1. 40 тестови задачи с максимален брой точки 70.
 - задачи от затворен тип с четири възможни отговора, от които само един е верен;
 - задачи със свободен отговор.
2. Задача за създаване на аргументативен текст, свързан с художествена творба или с откъс от нея, с максимален брой точки 30.
Общият максимален брой точки е 100.

V. ВРЕМЕТРАЕНЕ НА ИЗПИТА

Изпитът е с продължителност четири астрономически часа.